

(क) नीति, रणनीति, ऐन, नियम, मापदण्ड, निर्देशिका, कार्यविधि

१. संघीयताको भावना अनुरूप संघ, प्रदेश र स्थानीय तहबाट समग्र स्वास्थ्य क्षेत्रको विकास, विस्तार, समन्वय, संचालन र व्यवस्थापन पक्षलाई प्रभावकारी कार्यन्वयन गर्न "राष्ट्रिय स्वास्थ्य नीति २०७६" जारी भै लागू भएकोछ।
२. संविधानले प्रत्याभूत गरेको निःशुल्क आधारभूत स्वास्थ्य सेवा तथा आकस्मिक स्वास्थ्य सेवा पाउने हक कार्यन्वयन गर्न र स्वास्थ्य सेवालालाई नियमित, गुणस्तरीय तथा सर्वसुलभ तुल्याई नागरिकको पहुँच स्थापित गर्न "जनस्वास्थ्य सेवा ऐन २०७५" लागू भई सकेको छ।
३. नेपालको संविधानद्वारा प्रदत्त महिलाको सुरक्षित मातृत्व तथा प्रजनन स्वास्थ्य सम्बन्धि हकको सम्मान, संरक्षण र परिपूर्ति गर्नको लागि मातृ तथा प्रजनन स्वास्थ्य सेवालालाई सुरक्षित, गुणस्तरीय, सर्वसुलभ तथा पहुँच योग्य बनाउन "सुरक्षित मातृत्व तथा प्रजनन स्वास्थ्य अधिकार ऐन २०७५" लागू भई सकेको छ।
४. स्वास्थ्य विमा ऐन २०७४ लाई व्यवस्थित गर्न "स्वास्थ्य विमा नियमावली २०७५" स्वीकृत भै लागू भएको छ।
५. "अशक्त, असहाय र बेवारिसे मनोसामाजिक विरामीहरूको उपचार तथा पुर्नस्थापनाका लागि कार्यविधि" स्वीकृत भै लागू भएको छ। सो कार्यविधि अनुसार सेवा संचालनका लागि ७ वटा अस्पताल, मानव सेवा आश्रम लगाएतका पुनर्स्थापना गृह र आश्रय केन्द्रसंग सम्झौता गरि सेवा संचालन भैरहेको छ।
६. ८३ वटा जिल्लास्तरका अस्पतालहरूमा गुणस्तरीय स्वास्थ्य सेवा प्रवाहका लागि न्यूनतम सेवा मापदण्ड (Minimum Service Standard) लागू भई राम्रो नतिजा प्राप्त भएकोले यसलाई निरन्तरता दिन देशभरिका सबै स्वास्थ्य संस्थाहरू स्वास्थ्य चौकी देखि विशेषज्ञ तहका अस्पतालहरूसम्म विस्तार गरिएकोछ।
७. जेष्ठ नागरिक वाई स्थापना तथा संचालन कार्यान्वयन निर्देशिका स्वीकृत भै कार्यन्वयनमा ल्याइएकोछ।
८. प्रदेश नं. २ को सप्तरीको राजविराजमा सगरमाथा अंचल अस्पताललाई रामराजा प्रसाद सिंह स्वास्थ्य विज्ञान प्रतिष्ठानमा स्तरीय गरीएको छ। "रामराजा प्रसाद सिंह स्वास्थ्य विज्ञान प्रतिष्ठान"को गठन आदेश स्वीकृत भै ऐन अनुसार समिति गठन भएको, राजविराजमा कार्यालय स्थापना भै संचालनमा आएको, जग्गा प्राप्तिको कार्य भइ रहेको र Pre-DPR समेत सम्पन्न भएकोछ।
९. संविधानमा उल्लेखित निशुल्क आधारभूत स्वास्थ्य सेवा प्रवाहका लागि आधारभूत स्वास्थ्य सेवा प्याकेज (Basic Health Services Package)को मस्यौदा तयार भएको छ।
१०. "जनस्वास्थ्य सेवा नियमावली" को मस्यौदा तयार भएको छ।
११. "सुरक्षित मातृत्व तथा प्रजनन स्वास्थ्य अधिकार नियमावली" को मस्यौदा तयार भएको छ।
१२. "महिला स्वास्थ्य स्वयम्सेविका रणनीति" को मस्यौदा तयार भएको छ।

१३. E-Health Strategy को मस्यौदा तयार गरिएको छ।
१४. आप्रवास प्रक्रिया प्रस्थान पूर्व, गन्तव्य स्थान र आगमन पश्चात हुन सक्ने सबै किसिमका जनस्वास्थ्य समस्याहरूको न्यूनिकरण गर्न विभिन्न मन्त्रालय र निकायहरूको संलग्नतामा राष्ट्रिय आप्रवास स्वास्थ्य नीति २०७६ को मस्यौदा तयार भएको छ।
१५. स्वास्थ्य क्षेत्रको लैंगिक समानता तथा सामाजिक समावेशीकरण रणनीतिको मस्यौदा तयार गरिएको छ।
१६. अस्पतालको महत्वपूर्ण कार्य मध्ये शव परिक्षण, विभिन्न किसिमका घाउ जाँच, मादक पदार्थ सेवन परिक्षण लगायतका मेडिकोलिगल सेवालार्ई प्रभावकारी व्यवस्थापनका लागि "मेडिकोलिगल सञ्चालन निर्देशिका, २०७५" स्वीकृत भएको छ।
१७. नेपाल सरकारको आ.व. २०७५/७६ को नीति तथा कार्यक्रमको बुँदा नं. ७४ मा चिकित्सक तथा स्वास्थ्यकर्मीले विरामीलाई गर्ने व्यवहारसम्बन्धी आचारसंहिता लागु गर्ने व्यवस्था भए अनुसार सो सम्बन्धि आचारसंहिता तयार भई लागु भएको छ।

ख) स्वास्थ्य संस्था तथा निकायहरू हस्तान्तरण

- संघीयता कार्यान्वयन गर्ने सन्दर्भमा साविकका जिल्ला/जन स्वास्थ्य कार्यालय, जिल्ला अस्पताल, अंचल अस्पताल, क्षेत्रीय/उप क्षेत्रीय अस्पताल, क्षेत्रीय स्वास्थ्य निर्देशनालय, क्षेत्रीय मेडिकल स्टोर, क्षेत्रीय तालीम केन्द्र लगायतका संरचनाहरू प्रदेश सरकारलाई मिति २०७५।१०।९ मा हस्तान्तरण गरिएको छ।
- जिल्ला सदरमुकाम बाहिरका १५ सैयासम्मका प्राथमिक अस्पताल, प्राथमिक स्वास्थ्य केन्द्र, स्वास्थ्य चौकी, सामुदायिक स्वास्थ्य ईकाई, शहरी स्वास्थ्य केन्द्र स्थानीय तहमा हस्तान्तरण गरिएको छ।

ग) योजना तर्जुमा, अनुगमन, मूल्यांकन र समन्वय

- "स्वस्थ, उत्पादनशील र जिम्मेवार नागरिक" सोच रहेको स्वास्थ्य तथा पोषण क्षेत्रको १५औं योजना को आधारपत्र स्वीकृत भै कार्यान्वयनमा आइसकेकोछ।
- स्वास्थ्य संस्थाहरूको सेवाको स्थिति र ती सेवाहरूको गुणस्तरलाई प्रभावकारी बनाउन स्वास्थ्य तथा जनसंख्या मन्त्रालयमा स्वास्थ्य संस्था पंजिकरण, Online गुनासो ब्यवस्थापन र नियमित तथ्यांकको गुणस्तर परिक्षणको लागि एक छुट्टै Software तयार गरी वेब साईटमा राखी ब्यवस्थित गरिएको छ।
- १४ वटा अस्पतालहरूमा Digital Health Assessment सम्पन्न भएको छ।
- प्रदेश र स्थानीय तहमा स्वस्थ्य सेवा प्रवाहको प्रभावकारी अनुगमन गर्न छुट्टै स्थानिय तथा प्रादेशिक तहको अनुगमन मूल्यांकन निर्देशिका तयार गरी सबै तहमा पठाई कार्यान्वयनमा आएको छ।
- संघीयताको सन्दर्भमा अभिलेख तथा प्रतिवेदनलाई थप ब्यवस्थित बनाउन आवश्यक देखिएकोले देशभरीका स्वास्थ्य संस्थाहरूको विवरण तथा सेवाहरूको अभिलेखन ब्यवस्थित गरी स्वास्थ्यसंग सम्बन्धित सबै सूचना प्रणालीहरू बीच अन्तर सम्बन्ध कायम गर्न स्वास्थ्य संस्था पंजिकरण प्रणाली (Health Facility Registry) लागू भई कार्यान्वयनमा ल्याईएकोछ।

६. यसैगरी हाल सम्म ७५३ मध्ये ५५३ स्थानिय स्वास्थ्य व्यवस्थापन प्रणालीको Online प्रतिवेदन भई रहेको छ।
७. मिति २०७६/०३/२३ गते माननीय उपप्रधानमन्त्री ज्यूको अध्यक्षतामा तथा माननीय गृह मन्त्रीज्यूको समुपस्थितिमा सरोकारवालाहरूसंग "स्वास्थ्य कर्मी र स्वास्थ्य संस्थाको सुरक्षा" समबन्धमा छलफल सम्पन्न भएकोछ।

(घ) सेवा प्रवाह

१. हरेक नागरिकलाई स्वास्थ्य विमामा आवद्ध गराउने नीति अनुरूप गत आ.व.को अन्त्य सम्ममा ३३९ स्थानीय तहमा स्वास्थ्य विमा लागू भएकोमा यस आ.व.मा ४६ जिल्लाका ४५६ स्थानिय तहमा स्वास्थ्य विमा कार्यक्रम बिस्तार गरिएको छ र विमित हुनेहरुको संख्या १८ लाख नाघेकोछ।
२. गर्भवती जाँच सेवा लिने र स्वास्थ्य संस्थामा सुत्केरी हुनेको लागि प्रदान गरिने यातायात खर्च रकम दोब्बर गर्न निर्देशिका संसोधन गरी लागू गरिएकोछ।
३. हरेक प्रदेशमा कम्तिमा एक विशिष्टकृत सेवा सहितको अस्पताल रहने नीति अनुरूप ५ अस्पतालहरूलाई (कोशी अञ्चल अस्पताल, नारायणी उप-क्षेत्रिय अस्पताल, भरतपुर अस्पताल, भेरी अञ्चल अस्पताल र डडेल्धुरा उप-क्षेत्रिय अस्पताल) संघीय सरकार अन्तरगत रहने गरी विशिष्टकृत सेवा सहितको सेवा संचालन गर्ने गरी तृतीय तहको अस्पताल (Tertiary Hospital) मा स्तरोन्नती गरिएकोछ।
४. आठ अस्पतालहरूमा जेष्ठ नागरिक वार्ड संचालन भई रहेकोमा थप ४ अस्पतालमा सेवा विस्तार गरिएकोछ।
५. एकद्वार संकट व्यवस्थापन केन्द्र (OCMC) गत ५४ जिल्लाका ५५ अस्पतालमा विस्तार गरिएकोछ। त्यसैगरी सामाजिक सेवा ईकाई गत वर्षको २९ बाट ३५ अस्पतालमा विस्तार गरिएकोछ।
६. जनकपुर अञ्चल अस्पताल र राजविराज अस्पतालमा नवजात शिशु सघन उपचार कक्ष (एन.आई.सि.यु.) विशिष्टकृत सेवा (टरसरी केयर) सेन्टर स्थापना भई सेवा प्रारम्भ भएको छ।
७. निजामति श्रीमति संघको सहकार्यमा स्याङ्जामा स्वास्थ्य शिविर र नेपाली सेनाको सहकार्यमा सम्तरीमा शल्यकृया सहितको विशेषज्ञ शिविर संचालन भएकोछ।
८. CEONC सेवा ७२ जिल्लामा पुर्याईएकोछ।
९. विपन्न कार्यक्रम अन्तरगत क्यान्सर, मुटुरोग, मृगौला रोग, हेड ईन्जुरी, स्पाईनल ईन्जुरी, अल्जाईमर, पार्किन्सन, सिकलसेल एनिमिया रोगका उपचारकोलागि अधिकतम् रु. १ लाखसम्म सहूलियत प्राप्त गर्ने बिरामीहरुको संख्या ३५,६०० पुगेको छ।
१०. त्रि.वि. शिक्षण अस्पताल महाराजगंजमा कलेजो प्रत्यारोपण सेवा शुरु गरिएकोछ।

(ड) विपद् व्यवस्थापन पूर्व-तयारी तथा तथा प्रतिकार्य

१. विपद् व्यवस्थापनलाई समयमा नै उचित सम्बोधन गर्न प्रदेश नं.१, गण्डकी प्रदेश र कर्णाली प्रदेशका जिल्लास्तर देखि माथिका सबै अस्पतालहरू, सुदूरपश्चिम प्रदेशका महाकाली, डडेल्धुरा र सेती अस्पताल लगायतका अस्पतालहरूमा विपद् व्यवस्थापन योजना तयार भएकोछ।
२. प्रत्येक प्रदेश तथा स्थानीय तहमा द्रुत टोली र आपतकालीन चिकित्सकीय टोली तयार गरी परिचालनका लागि सकृय राख्न २५ वटा हवको रूपमा रहेका ठूला अस्पतालहरूमा आपतकालीन चिकित्सकीय टोली तयार गरिएको छ।
३. विपद्को पूर्व तयारी तथा शिघ्र प्रतिकार्यको लागि सातै प्रदेशका निकाय तथा हव/स्याटेलाइट अस्पतालहरूमा सम्पर्क व्यक्तिहरू तोकै अलर्ट राखिएकोछ।
४. गत वर्षको चैत महिनामा पर्सा र बारामा आएको विनासकारी हावाहुरीबाट प्रभावितहरूलाई लक्षित गरी विशेषज्ञ चिकित्सक सहितको टोली परिचालन गरी स्वास्थ्य शिविर मार्फत स्वास्थ्य सेवा प्रदान गरिएको थियो भने हालै तराईका विभिन्न जिल्लामा भएको बाढीप्रकोपलाई पनि मन्त्रालयबाट समयमै सम्बोधन गरिएकोछ। जसका लागि मन्त्रालयबाट चिकित्सक सहितको टोली लहान, बर्दibas र पथलैयामा खटाई प्रदेश संगको समन्वयमा स्वास्थ्य सेवा प्रदान भैरहेकोछ।
५. हाल प्रादेशिक स्वास्थ्य आपतकालीन संचालन केन्द्र (Provincial Health Emergency Operation Centre-PHEOC) डोटी, सुर्खेत, पोखरामा संचालनमा रहेकोछ। प्रदेश नं. २ को निर्देशनालयको हाताभित्र संचालन गर्न निर्माण कार्य शुरु हुने क्रममा रहेको, प्रदेश नं. १ को कोशी अस्पतालको हाता भित्र संचालन गर्ने निर्णय भएकोछ।
६. दाङ, भेरी, सेती, डडेल्धुरा अस्पतालहरूमा अस्पताल सुरक्षा मापन (Hospital Safety Assessment) सम्पन्न भएकोछ।

(च) अध्ययन, अनुसन्धान, सर्वेक्षण

१. National TB prevalence Survey को कार्य ९० प्रतिशत सम्पन्न भएकोछ।
२. पाँच वर्ष मुनिका बच्चा तथा प्रजनन उमेरका महिलाहरूमा सुक्ष्म पोषण तत्वको अवस्था पत्ता लगाई तथ्यमा आधारित सो सम्बन्धि योजना तर्जुमा तथा कार्यान्वयन गर्न Micro Nutrient Status Survey सम्पन्न गरी प्रतिवेदन सार्वजनिक गरिएको छ।
३. स्वास्थ्य क्षेत्रमा हुने खर्चको विवरण व्यवस्थित गरी सो तथ्यमा आधारित रही बजेट विनियोजन र परिचालन गर्न सहज गर्ने उद्देश्य अनुरूप "रास्ट्रिय स्वास्थ्य लेखा २०१२-२०१६" प्रकाशन भएको छ।

(छ) भौतिक पूर्वाधार

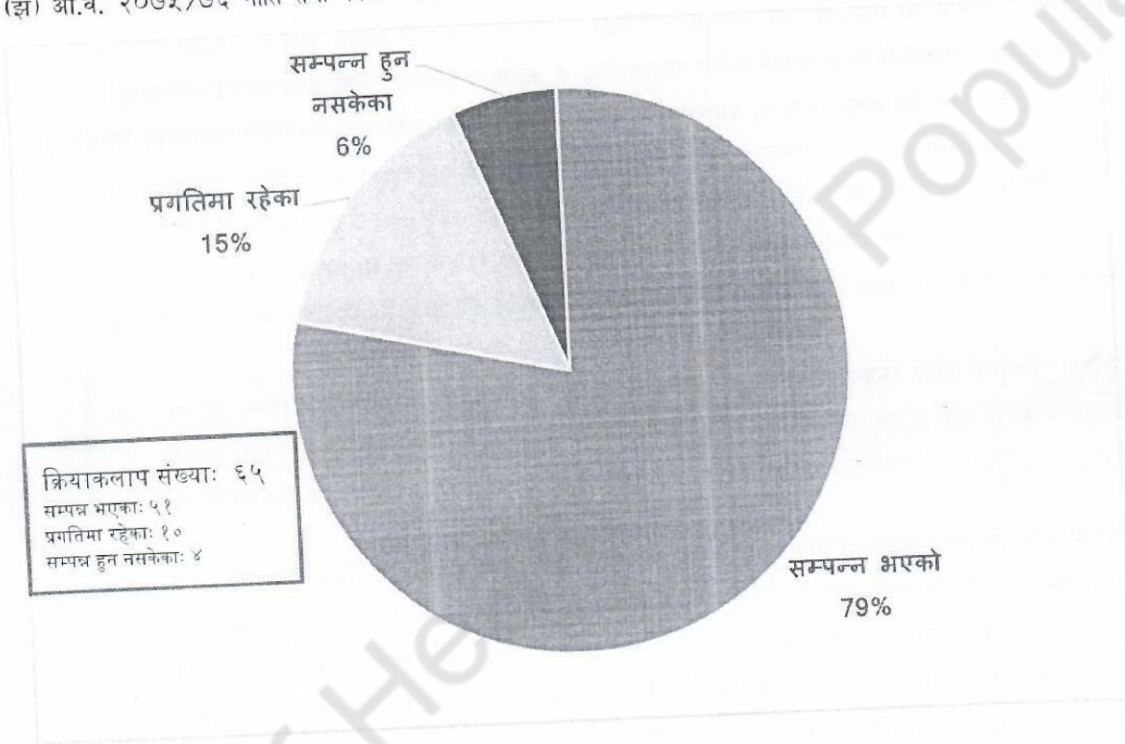
१. क्रमागत परियोजनाको रूपमा भवन निर्माणको क्रममा रहेका ७४४ स्वास्थ्य संस्थाहरू मध्य यस आर्थिक वर्षमा जिल्ला अस्पताल, प्राथमिक स्वास्थ्य केन्द्र, स्वास्थ्य चौकी, प्रसुति केन्द्र गरी जम्मा २१४ वटा भवनहरूको निर्माण सम्पन्न भएको छ।
२. प्रत्येक स्थानीय तहमा कम्तिमा एक प्राथमिक अस्पताल स्थापना गर्ने नीति अनुरूप २५१ स्थानीय तहमा सम्भाव्यता अध्ययन सम्पन्न भईसकेकोछ र आगामी आ.व.मा निर्माण कार्य शुरु हुनेछ।

३. विद्यमान स्वास्थ्य संस्थाहरूको म्यापिङ भन्सारको आधारमा स्वास्थ्य संस्थाहरूको वमोजिम स्वास्थ्य संस्था नभएका १२०० वडाहरूमा स्वास्थ्य संस्था निर्माण गर्न आवश्यक अनुदान रकम सम्बन्धित स्थानिय तहमा वित्तिय हस्तान्तरण भई निर्माण कार्य शुरु भैसकेकोछ।

(ज) विशेषज्ञ चिकित्सक परिचालन

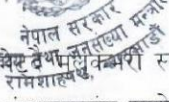
१. नेपाल सरकारबाट छान्नवृत्ति पाई विशेषज्ञ चिकित्सा शिक्षा अध्ययन पूरा गरेका १४३ जना विशेषज्ञ चिकित्सकहरूलाई पहिलो पटक विभिन्न अस्पतालमा परिचालन गरिएको छ ।

(झ) आ.व. २०७५/७६ नीति तथा कार्यक्रमहरूको समग्र प्रगति अवस्था

(ज) आगामी कार्यदिशा

१. "राष्ट्रिय स्वास्थ्य नीति २०७६" र १५औं योजनालाई कार्ययोजना बनाई कार्यान्वयनमा ल्याइनेछ।
२. मन्त्रालयको कार्य सम्पादनलाई प्रभावकारी बनाउन महाशाखाहरूको संरचना र कार्य विवरणलाई परिमार्जन गरिनेछ।
३. अस्पताल व्यवस्थापनमा विशेष ध्यान दिईनेछ। ICU को बेडको संख्यामा वृद्धि गरिनेछ। अप्रेसन गर्न कुर्नुपर्ने अवस्थाको क्रमशः अन्त्य गरिनेछ। डिजिटल प्रविधिको प्रयोग गरी केन्द्रिय अस्पतालहरूको गतिविधि मन्त्रालयबाट हेर्न सकिने प्रबन्ध मिलाईनेछ।

४. स्वास्थ्य सेवाका अधिकतम क्षेत्रलाई स्वास्थ्य सेवाको पहुँच बढाउन संघ, प्रदेश र स्थानीय सरकार तथा गैरसरकारी सेवाप्रदायक संस्थाहरूसँग साझेदारी कार्यक्रम संचालन गरिनेछ।
५. आमा सुरक्षा र विपन्न कार्यक्रममा बजेट नपुग्ने अवस्थाको अन्त्य गरी यथेष्ट बजेटको व्यवस्था गरिएकोछ। जनतालाई प्रत्यक्ष लाभ पुग्ने यस्ता कार्यक्रमहरूकोलागि बजेटको अभाव हुन दिईनेछैन।
६. अस्पतालहरूलाई मागको आधारमा नभई अनुगमन गरि आवश्यकताका आधारमा अनुदान रकम दिने व्यवस्था गरिनेछ।
७. स्वास्थ्यका नीति तथा कानुनी प्रावधानहरूलाई संघ, प्रदेश र स्थानीय तहका सरकारहरूबीच सामन्जस्यता कायम गरी स्वास्थ्यका विषयहरूमा सहमति, अपनत्व, सहजता तथा उत्तरदायीत्व बोध गराउने उद्देश्यले "राष्ट्रिय स्वास्थ्य महासभा" को आयोजना गरिनेछ।
८. आगामी आर्थिक वर्षको पहिलो महिना देखि नै बार्षिक कार्यक्रमहरूलाई कार्यन्वयनमा ल्याइनेछ।
९. विभागीय तथा महाशाखा प्रमुखहरूसँग कार्यसम्पादन सम्झौता गरी काम कार्यवाही प्रभावकारी बनाईनेछ।